

## **SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ, TEIKIAMŲ ASMENIMS, SERGANTIEMS CUKRINIŲ DIABETU, PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS RODIKLIŲ IR JŲ STEBĖSENOS 2023 M. REZULTATŲ APŽVALGA**

Vadovaujantis Sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems cukriniu diabetu, prieinamumo ir kokybės rodiklių ir jų stebėsenos tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. V-619 „Dėl Sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems cukriniu diabetu, prieinamumo ir kokybės rodiklių ir jų stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas), Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – VLK), Higienos institutas (toliau – HI) ir HI Sveikatos stiprinimo centras pateikė sveikatos stiprinimo, cukrinio diabeto (toliau – CD) rizikos veiksnių profilaktikos CD paslaugų kokybės rodiklių, asmens sveikatos priežiūros paslaugų, teikiamų asmenims, sergantiems CD prieinamumo ir kokybės rodiklių 2023 m. reikšmes.

### **SVEIKATOS STIPRINIMO, CD RIZIKOS VEIKSNIŲ PROFILAKTIKOS PRIEINAMUMO CD PASLAUGŲ RODIKLIAI**

Sveikatos stiprinimo programa, skirta širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai (toliau – Programa), nuo 2020 m. birželio 1 d. vykdoma vadovaujantis nauja Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. balandžio 8 d. įsakymo redakcija Nr. V-776 „Dėl Sveikatos stiprinimo programos, skirtos širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai, organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (aktuali redakcija nuo 2023 m. liepos 1 d.). Pasikeitus Programos reglamentavimui, pasikeitė Programos vykdymo tvarka ir renkami metiniai ataskaitų duomenys, todėl lyginant suvestinėje pateikiamus rodiklius su ankstesnių metų duomenimis reikėtų įvertinti šį aspektą.

HI Sveikatos stiprinimo centro duomenimis, 2023 m. Programą pradėjo 4 806 ir baigė 3 149 asmenys. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos strateginiame 2023 m. veiklos plane numatyta Programą baigusiu asmenų skaičių (1 890) pavyko pasiekti ir viršyti.

1 lentelė. Programos efektyvumo rodikliai 2023 m.

<b>Rodiklis</b>	<b>Rodiklio reikšmė, asmenų, kurie atsakė „taip“, proc. 2023 m.</b>
<b>Pagerėjo fiziniai kūno rodikliai</b>	<b>39 %</b>
Sumažėjo kūno masės indeksas	40 %
Sumažėjo liemens apimtis	37 %
<b>Sumažėjo arterinis kraujo spaudimas</b>	<b>35 %</b>
<b>Padidėjo fizinis aktyvumas</b>	<b>67 %</b>
<b>Pagerėjo mityba</b>	<b>59 %</b>
Padidėjo daržovių ir vaisių vartojimas	67 %
Sumažėjo druskos vartojimas	55 %
Sumažėjo riebaus maisto vartojimas	62 %
Sumažėjo saldaus maisto vartojimas	54 %
<b>Pagerėjo savijauta</b>	<b>70 %</b>
<b>Programos efektyvumo vidurkis</b>	<b>54 %</b>

Daugiausia Programą baigusiu dalyviu nurodė, kad jie pradėjo daugiau vartoti daržovių ir vaisių, mažiau vartoti riebaus maisto, druskos, tapo fiziškai aktyvesni, pagerėjo jų bendra savijauta.

Vykdam Programą 2023 m. aukščiausią efektyvumo procentinį lygį pasiekė pagerėjusios savijautos (70 proc.), padidėjusio daržovių ir vaisių vartojimo (67 proc.), padidėjusio fizinio aktyvumo (67 proc.) ir sumažėjusio riebaus maisto vartojimo (62 proc.) rodikliai; bendrai mitybos rodikliai pagerėjo 59 proc. tarp visų Programą baigusiu dalyviu. Mažiausiai pagerėjo žalingų įpročių rodikliai – 15 proc.: rūkymas sumažėjo 13 proc., o alkoholio vartojimas – 18 proc. Žalingų įpročių rodikliai nebuvo įtraukti skaičiuojant bendrą programos efektyvumo rodiklį, nes žalingų įpročių mažinimas ir priklausomybių prevencija nėra šios Programos pagrindinis tikslas, joje dalyviai tik trumpai supažindinami su rūkymo ir alkoholio vartojimo žala sveikatai. Siekiant priklausomybių mažinimo ir prevencijos tikslų yra vykdomos atskiros tikslinės, ilgalaikės ir efektyvios prevencinės programos.

Bendras Programos efektyvumo vidurkis 2023 m. siekė 54 proc.

Analizuojant Programą pradėjusių ir baigusiu dalyviu skaičių 2015–2023 m. laikotarpiu, stebima Programos dalyviu skaičiaus didėjimo tendencija, tačiau, augant pradedančių Programą dalyviu skaičiui, didėja ir nebaigusiu Programos dalyviu skaičius. Įvertinus 2023 m. bendrą Programą pradėjusių ir baigusiu asmenų skaičių matyti, kad iš viso Programą pradėjo 4 806 asmenys, o baigė 3 149 asmenys, dėl įvairių priežasčių Programos nebaigė 1 657 asmenys, arba 34 proc. visų Programos dalyviu.

Iš viso 2015–2023 m. laikotarpiu Lietuvoje Programą pradėjo 20 498 asmenys, o baigė 13 063 asmenys.

Daugiau informacijos galima rasti HI interneto svetainėje adresu: [Sveikatos stiprinimo programa, skirta širdies ir kraujagyslių ligų bei cukrinio diabeto profilaktikai - Higienos institutas.](#)

## **PIRMINĖS IR SPECIALIZUOTOS ASMENS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS CD PASLAUGŲ PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS RODIKLIAI**

VLK pateikė pirminės ir specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD prieinamumo ir kokybės 2023 m. rodiklius. Iš pateiktų duomenų nustatyta, kad visų Apraše numatytų 7 siektinų CD paslaugų rodikliu, kuriu siektina reikšmė – 100 %, nepasiekta. Šiu ir kitu 9 rodikliu, kuriu siektinos reikšmės nenustatytos, stebėseną ir toliau bus vykdoma siekiant nustatyti siektinas jų reikšmes.

2 lentelė. Pirminės ir specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo ir kokybės rodikliai 2020-2023 m.

Eil. Nr.	CD paslaugų rodiklio pavadinimas	Siektina CD paslaugų rodiklio reikšmė	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2020 m.	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2021 m.	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2022 m.	CD paslaugų rodiklio reikšmė 2023 m.	Vertinimas (rodiklio reikšmės vidurkis, siektino rodiklio reikšmės vidurkis)
<b>Pirminės asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo rodikliai</b>							
1.	Moterų, kurios kalendoriniais metais pagimdė (toliau – gimdyvės) ir kurioms	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD	53,14%	53,11%	54,23%	55,17%	53,91%

	nėštumo metu buvo atliktas gliukozės tolerancijos mėginio (toliau – GTM) tyrimas, dalis (proc.).	paslaugų rodiklio reikšmes.					
2.	Asmenų, kuriems CD diagnozės nustatytos pirmą kartą ir kuriems per 3 mėnesius nuo CD diagnozės nustatymo suteikta slaugytojo diabetologo konsultacinė paslauga, į kurią įeina ir paciento mokymas (toliau – slaugytojo diabetologo paslauga), dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	16,92%	20,08%	19,49%	18,89%	18,85%
3.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir suteikta slaugytojo diabetologo paslauga, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	5,63%	6,55%	7,02%	6,79%	6,50%
4.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir kuriems bent vieną kartą buvo iširta glikozilinto hemoglobino koncentracija	100%	76,48%	79,62%	82,88%	85,05%	81%

	kraujyje (toliau – HbA1c), dalis (proc.).							
<b>Specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų prieinamumo rodikliai</b>								
1.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės, ir kurie hospitalizuoti dėl ūmių CD komplikacijų (hipoglikemijos, diabetinės ketoacidozės, hiperosmosinės būklės ir kt.), dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	0,48%	0,45%	0,49%	0,50 %	0,48	
2.	Asmenų, kuriems nustatyta 1 tipo CD diagnozė ir kuriems suteikta bent vieno gydytojo endokrinologo arba gydytojo vaikų endokrinologo konsultacija, dalis (proc.).	100%	47,95%	51,27%	56,14%	54,04%	52,35%	
<b>Pirminės asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų kokybės rodikliai</b>								
1.	Asmenų, kuriems nustatytos 2 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7 proc. ir mažesnė (kurie negydomi	100%	26,53%	31,65%	36,20%	40,97%	33,84%	

	insulinu), dalis (proc.).						
2.	Asmenų, kuriems nustatytos 2 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7,5 proc. ir mažesnė (kurie gydomi insulinu), dalis (proc.).	100%	2,94%	3,07%	3,12%	3,40%	3,13%
3.	Asmenų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta HbA1c nustatymo paslauga, kurios HbA1c reikšmė yra 7,5 proc. ir mažesnė (kurie gydomi insulinu), dalis (proc.).	100%	13,48%	17,58%	19,42%	26,29%	19,19%
3.1.	Vaikų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir kuriems suteikta bent 1 gydytojo vaikų endokrinologo konsultacinė paslauga, dalis (proc.).	100%	74,86%	78,32%	76,72%	78,72%	77,16%
3.2.	Suaugusiųjų, kuriems nustatytos 1 tipo CD diagnozės ir	100%	43,83%	46,80%	52,38%	49,64%	48,16%

	kuriems suteikta bent 1 gydytojo endokrinologo konsultacinė paslauga, dalis (proc.).							
4.	Asmenų, kuriems nustatytos 2 tipo CD diagnozės ir kuriems atlikus bent vieną HbA1c nustatymą (kai atlikto tyrimo rezultato reikšmė yra didesnė nei 7,5 proc.) suteikta bent 1 gydytojo endokrinologo arba gydytojo vaikų endokrinologo konsultacinė paslauga, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	50,90%	54,59%	55,79%	57,21%	54,62%	
<b>Specializuotos asmens sveikatos priežiūros CD paslaugų kokybės rodikliai</b>								
1.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir kurie hospitalizuoti dėl diabetinės pėdos ir (ar) angiopatijos, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	1,00%	1,00%	1,13%	1,15%	1,07%	
2.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir atlikta apatinės galūnės (toliau – kojos) ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	0,30%	0,29%	0,31%	0,31%	0,30%	

2.1.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir atlikta aukšta kojos ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	0,13%	0,13%	0,13%	0,13%	0,13%
2.2.	Asmenų, kuriems nustatytos CD diagnozės ir atlikta žema kojos ar jos dalies amputacija, dalis (proc.).	Vykdoma stebėseną, siekiant nustatyti siektinas CD paslaugų rodiklio reikšmes.	0,21%	0,20%	0,21%	0,22%	0,21%

### HOSPITALIZACIJOS, SERGANČIŲJŲ CD MIRTIES PRIEŽASČIŲ RODIKLIAI

Žemiau pateikiami HI duomenys apie sergančiųjų CD hospitalizacijų ir mirties priežasčių rodiklius.

3 lentelė. Vaikų hospitalizacijų dėl 1 tipo CD (E10 ligos kodas pagal TLK-10-AM) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 vaikų, sergančių 1 tipo CD.

<b><i>Rodiklio pavadinimas</i></b>	<b><i>2020 m.</i></b>	<b><i>2021 m.</i></b>	<b><i>2022 m.</i></b>	<b><i>2023 m.</i></b>
Naujai susirgusiųjų CD skaičius	153	207	214	170
Vaikų, kuriems pirmą kartą nustatytas 1 tipo CD, hospitalizuotų su E10 (E10 pagrindinė arba gretutinė liga, aktyvus gydymas) skaičius	200	261	270	220
Rodiklis 100 000 gyv.	130 719	126 087	126 168,2	129 411,8
Vaikų, kuriems 1 tipo CD nustatytas anksčiau skaičius	813	865	930	998
Vaikų, kuriems 1 tipo CD nustatytas anksčiau, hospitalizuotų su E10 (E10 pagrindinė arba gretutinė liga, aktyvus gydymas) skaičius	328	403	507	607
Rodiklis 100 000 gyv.	40 344,4	46 589,6	54 516,1	60 821,6

Sergančiųjų CD skaičius	966	1 072	1 153	1 173
Hospitalizuotų su E10 (aktyvus gydymas) skaičius	502	643	757	796
Rodiklis 100 000 gyv.	51 699,9	59 981,3	65 654,8	67 860,2
Hospitalizuotų su kitomis ligomis, kai E10 lydinti liga (aktyvus gydymas) skaičius	82	75	109	110
Rodiklis 100 000 gyv.	8 488,6	6 996,3	9 453,6	9 377,7

4 lentelė. Suaugusiųjų hospitalizacijų dėl 1 tipo CD (pagal TLK-10-AM žymimų kodu E10) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 suaugusiųjų, sergančių 1 tipo CD.

<b>Rodiklio pavadinimas</b>	<b>2020 m.</b>	<b>2021 m.</b>	<b>2022 m.</b>	<b>2023 m.</b>
Sergančiųjų CD (ligos kodas E10) skaičius	7 130	7 032	7 581	7 901
Hospitalizuotų su E10 (aktyvus gydymas) skaičius	711	733	937	979
Rodiklis 100 000 gyv.	9 971,9	10 423,8	12 359,8	12 390,8
Hospitalizuota su kitomis ligomis, kai E10 lydinti liga (aktyvus gydymas)	I21–I22 – 25, rodiklis 100 000 gyv. – 350,6; I20 ir I23–I25 – 27, 378,7; I50 – 7, 98,2; I60–I62, I64 – 3, 42,1; I63 – 21, 294,5; I70–I74 – 1, 14,0; N04 ir N18–N19 – 23, 322,6.	I21–I22 – 25, rodiklis 100 000 gyv. – 355,5; I20 ir I23–I25 – 35, 497,7; I50 – 12, 170,6; I60–I62, I64 – 4, 56,9; I63 – 21, 298,6; I70–I74 – 2, 28,4; N04 ir N18–N19 – 28, 398,2.	I21–I22 – 21, rodiklis 100 000 gyv. – 277,0; I20 ir I23–I25 – 30, 395,7; I50 – 10, 131,9; I60–I62, I64 – 5, 66,0; I63 – 15, 197,9; I70–I74 – 1, 13,2; N04 ir N18–N19 – 32, 422,1.	I21–I22 – 28, rodiklis 100 000 gyv. – 354,4; I20 ir I23–I25 – 32, 405,0; I50 – 12, 151,9; I60–I62, I64 – 4, 50,6; I63 – 18, 227,8; I70–I74 – 5, 63,3; N04 ir N18–N19 – 27, 341,7.

5 lentelė. Suaugusiųjų išvengiamų hospitalizacijų dėl 2 tipo CD (pagal TLK-10-AM žymimų kodais E11) ir jo komplikacijų skaičius, tenkantis 100 000 suaugusiųjų, sergančių 2 tipo CD.

<b>Rodiklio pavadinimas</b>	<b>2020 m.</b>	<b>2021 m.</b>	<b>2022 m.</b>	<b>2023 m.</b>
Sergančiųjų CD (ligos kodas E11) skaičius	134 962	142 875	147 510	154 231

Hospitalizuota su E11 (aktyvus gydymas)	2 956	3 037	3 333	3 717
Rodiklis 100 000 gyv.	2 190,2	2 125,6	2 259,5	2 410,0
Hospitalizuota su kitomis ligomis, kai E11 lydinti liga (aktyvus gydymas)	I21–I22 – 1143, rodiklis 100 000 gyv. – 846,9; I20 ir I23–I25 – 1930, 1430,0; I50 – 1682, 1246,3; I60–I62, I64 – 125, 92,6; I63 – 1329, 984,7; I70–I74 – 119, 88,2; N04 ir N18–N19 – 178, 131,9.	I21–I22 – 1029, rodiklis 100 000 gyv. – 720,2; I20 ir I23–I25 – 1749, 1224,1; I50 – 1557, 10898; I60–I62, I64 – 138, 96,6; I63 – 1274, 891,7; I70–I74 – 127, 88,9; N04 ir N18–N19 – 224, 156,8.	I21–I22 – 1171, rodiklis 100 000 gyv. – 793,8; I20 ir I23–I25 – 1954, 1324,7; I50 – 1830, 1240,6; I60–I62, I64 – 133, 90,2; I63 – 1378, 934,2; I70–I74 – 202, 136,9; N04 ir N18–N19 – 267, 181,0.	I21–I22 – 1154, rodiklis 100 000 gyv. – 748,2; I20 ir I23–I25 – 2191, 1420,6; I50 – 2017, 1307,8; I60–I62, I64 – 158, 102,4; I63 – 1404, 910,3; I70–I74 – 247, 160,3; N04 ir N18–N19 – 249, 161,4.

6 lentelė. Sergančiųjų CD mirties priežasčių rodikliai.

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	<i>2020 m.</i>	<i>2021 m.</i>	<i>2022 m.</i>	<i>2023 m.</i>
Mirusiųjų skaičius	4 047	5 434	4 547	4251
Sergančiųjų skaičius	141 366	149 727	154 681	161 428
Rodiklis 100 000 gyv.	2 862,8	3 629,3	2 939,6	2633,4

<p>Mirčių skaičius, tenkantis 100 000 sergančiųjų CD, kai pagrindinė mirties priežastis buvo liga ar sveikatos sutrikimas, pagal TLK-10-AM žymimi kodais (atskirai)</p>	<p>E10–E14 - 682/rodiklis 100 000 gyv. 482,4; C00–C96 – 1273/900,5; I00–I99 – 4048/2863,5; I20–I25 – 2492/1762,8; I50 – 3/2,1; I60–I64, I69.0–I69.4, I70–I74 – 711/502,9; N18–N19 – 9/6,4.</p>	<p>E10–E14 - 703/rodiklis 100 000 gyv. 469,5; C00–C96 – 1213/810,1; I00–I99 – 4150/2771,7; I20–I25 – 2549/1702,4; I50 – 1/0,7; I60–I64, I69.0–I69.4, I70–I74 – 658/439,5; N18–N19 – 7/4,7.</p>	<p>E10–E14 - 639/rodiklis 100 000 gyv. 413,1; C00–C96 – 1248/806,8; I00–I99 – 4213/2723,7; I20–I25 – 2567/1659,5; I50 – 6/3,9; I60–I64, I69.0–I69.4, I70–I74 – 694/448,7; N18–N19 – 18/11,6.</p>	<p>E10-E14 – 626/rodiklis 100 000 gyv. 387,8; C00–C96 – 1335/827,0; I00–I99 3847/2383,1; I20–I25 – 2369/1467,5; I50 – 4/2,5; I60–I64, I69.0–I69.4, I70–I74 – 586/363,0; N18–N19 – 8/5,0.</p>
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------